

Tar regeringen chansen att investera i rymden?

Europas nyaste raket utvecklas utan svensk teknik ombord. Runt om i Rymdsverige håller man just nu andan inför regeringens höstbudget, upptäcker Katja Lindblom.

Runtom i Europa lägger flera länder ekonomiska satsningar på rymden. Länder som exempelvis Storbritannien, Spanien och Rumänien, vilka tidigare inte haft några speciellt framträdande roller inom ESA har på senare år kommit att förse sina statliga rymdorgan med allt större budgetar, men i Sverige har motsvarande utveckling stått stilla. Trots positiva tongångar från politiker har Rymdstyrelsens budget inte hängt med utvecklingen i resten av Europa.

“Sverige är ett litet land, men en stor rymdnation.” Så skrev förra rymdministern Helene Hellmark Knutsson i den inledande texten till Sveriges nya rymdstrategi som publicerades 2018 (*Populär Astronomi* 2018/2). I år då hela världen uppmärksammar att det har förflutit femtio år sedan månlandningen 1969, befinner sig Rymdsverige i en stor ekonomisk kris. Läget aldrig tidigare varit så kritiskt, menar Anna Rathsmann, generaldirektör för Rymdstyrelsen.

Det handlar inte om ett nationellt bristande intresse för rymdforskning, rymdfart och astronomi. Idag finns närmare 40 svenska företag verksamma inom rymdforskning och vad det gäller Sveriges bidrag till den rent astronomiska forskningen i Europa så är inte heller det försumbart,

utan skon klämmer där Rymdstyrelsens budget under tjugo års tid har förblivit oförändrad.

Rymdstyrelsen är Sveriges rymdmyndighet och ansvarar för statligt finansierad nationell och internationell rymdverksamhet i Sverige rörande såväl forskning som utveckling. Årligen tilldelar regeringen Rymdstyrelsen strax under en miljard kronor och detta skall täcka upp för bland annat nationell forskning, instrumentbygge, teknikutveckling och bilaterala samarbeten. När anslaget tas fram tas inte hänsyn till vare sig inflation eller växelkursen gentemot euron, trots att medlemsavgiften till ESA betalas i euro. Detta har bland annat lett till att Sverige nu har en skuld till ESA.

Industri och forskningen i kläm

Tidigare i år fick Rymdstyrelsen ett tillskott på 11 miljoner kronor av regeringen för att kunna kompensera för eurokursen. Men för att det skall bli möjligt att uppnå målen i den nationella rymdstrategi som riksdagen antagit, eller för den delen rörande Rymdstyrelsens egna långsiktiga strategi, skulle det krävas ett årligt tillskott på ytterligare

UPPTÄCK 100 ÅR AV SVENSK ASTRONOMI

ILLUSTRATION: ESA

150 miljoner kronor, vilket Rymdstyrelsen nu har framfört till regeringen i form av ett budgetäskande gällande 2020 och framåt och som *Populär Astronomi* har tagit del av.

Till grunden för äskandet ligger att förebygga att Sverige halkar efter mer i förhållande till omvärlden. "Utan ökade anslag tvingas vi till ännu skarpare prioriteringar som slår hårt mot både industrier och forskargrupper", skriver Rymdstyrelsen i sitt budgetunderlag för 2020-2022. Redan nu kan vi se konsekvenserna av en undermålig budget i det att Sverige inte längre kan leva upp till sina åtaganden i ESA:s bäraraketprogram.

Inför den europeiska rymdagenturens ministerråds-möte i november kommer det svenska engagemanget att framstå som mycket lågt. Det låga programdeltagandet i sig blir vidare till ett problem då stora svenska företag som RUAG och GKN Aerospace inte längre blir inbjudna till att lämna anbud på nya utvecklingar som skulle sänka kostnaderna för bäraraketerna.

Läget är allvarligt, menar Anders Larson, vd för RUAG Space, ett av de största svenska rymdföretagen.

– Rymdstyrelsens urholkade budget innebär att svensk rymdindustri förlorar möjligheten att vara med i den utsträckning som vår konkurrenskraft medger, säger han.

Fram till idag har RUAG levererat styrdatörer till samtliga Arianeraketer, men från och med Ariane 6 kommer RUAG inte längre vara med – till stor del som resultat av Rymdstyrelsens budgetsituation, berättar Anders Larson.

Sveriges medverkan i ESA utgör också grunden för att svensk industri skall kunna vara med och konkurrera i de EU-finansierade projekt som genomförs. Detta är pengar som Sverige betalar till EU via medlemsavgiften, och som annars hamnar hos andra länders rymdindustrier.

Inom ramarna för stora europeiska projekt som Copernicus och Galileo har enbart RUAG Space vunnit kontrakt för mer än en miljard kronor. Enligt Anders Larson hade detta inte varit möjligt om inte Rymdstyrelsen deltagit i de inledande faserna via ESA.

– Det har tagit många år att bygga den svenska rymdindustri som vi har i dag – och vi står oss väl i den internationella konkurrensen. Rymdmarknaden är inte fullt ut kommersiell utan bygger fortfarande på nationella satsningar – en oförändrad budget innebär en slakt av svensk industriell förmåga, förklarar han.

Just hur ESA hanterar svenska företag är någonting som Rymdstyrelsens Anna Rathsman inte är alldeles nöjd med. Inför ESA:s ministerrådsmöte uppstår en krånglig

FOTO: LUNDS UNIVERSITET

FOTO: RYMDSTYRELSEN/JOHAN MARCOPOULOS

Anna Rathsman

100.astronomiska.se

@astronomiska100

Från den Internationella rymdstationen lyser det om Sverige.

situation där medlemsländerna positionerar sig för olika program medan vi i Sverige har vår egen budgetprocess som blir klar senare än för en del andra länder. Nästa ministerrådsmöte äger rum i november i år.

– Europeisk rymdindustri har svårt att hantera vår situation. De vill få tidiga indikationer på hur stor den svenska rymdbudgeten är och till vilken omfattning

Sverige planerar att delta i de olika programmen, säger Anna Rathsmann.

Chans för satsning i höst

Inför regeringens budgetarbete har Rymdstyrelsen en bra dialog med regeringskansliet, anser Anna Rathsmann.

Vad händer om regeringen skulle ge avslag? Hon vill inte gå så långt som till att förutspå en katastrofal framtid där Sverige står utanför internationella avtal och samarbeten, men läget kommer att bli ansträngt.

– Om regeringen inte skulle godkänna budgetäskandet får vi några tuffa år framöver. Vi får titta på olika scenarier, hur vi skall prioritera och vad vi kan göra för de pengar som vi har, säger hon.

Hösten blir avgörande

En ny budget från regeringen kommer att läggas fram den 18 september. Efter det kommer Rymdstyrelsens arbete inför ESA:s ministerrådsmöte i november att bli intensivt. Med den nya budgeten som grund kommer de då att lägga fram förslag angående Sveriges framtida engagemang i den europeiska rymdorganisationens program och projekt.

Förhoppningsvis kommer regeringen den 18 september att visa att de inser vikten av att Sverige skall kunna fortsätta att visa framfötterna vad det gäller rymdforskning, och i ett drömscenario skulle det kanske till och med kunna leda till att Rymdstyrelsen i förlängningen även får en budget att avsätta till förmån för skolor och andra utbildningscentra så att landets tillgång till framtida rymdforskare, astronomer och astronauter blir tryggad. ★

FOTO: ESA

I november kommer ESA:s ministerråd att träffas, denna gång i Sevilla, Spanien och under parollen "Space19+". Europas rymdministrar samlas vartannat eller vart tredje år för att fatta beslut om nya förslag och finansiering av ESA:s kommande arbete. Ovan en bild från förra mötet i Luzern, Schweiz, i december 2016.

FOTO: NASA